De gedachte der samenwerking, der eendracht, is in ons volksdeel groeiend. Het nadrukkelijke verzoek der KVP, gericht tot het Katholiek Bureau voor Maatschappelijk en Cultureel Overleg, tot opstelling van een gezamenlijk sociaal-economisch program der Katholieken, blijkt in de kringen der sociale organisaties een gunstige ontvangst te hebben gekregen. De aansporingen tot eenheid van Paus en Bisschoppen hebben de katholieken niet onberoerd gelaten, hebben hen zonder twijfel tot nadenken gestemd. Aan de eis tot samenwerking moet worden voldaan, wil de doelstelling: een christelijke maatschappij, zoveel als mogelijk is, verwezenlijkt worden. Men vergeten echter niet, dat aan samenwerken de werkzaamheid der afzonderlijke organisaties voorafgaat. Allereerst heeft elke sociale organisatie haar eigen taak en 'Verantwoordelijkheid dat is: de behartiging van de belangen der eigen groepering, waarbij het algemeen welzijn, dus ook de belangen van andere groeperingen achtergrond van handelen moet zijn. Dan komt de samenwerking tussen de onderscheiden groeperingen, waarbij men, zoals Baron van Voorst dit op de Landdag van St. Adelbert stelde, er naar moet streven om de belangen der andere groepen op een gelijkwaardige plaats te stellen als die der eigen groep.

Uit deze samenwerking kan de gezamenlijke activiteit, het gezamenlijke sociaal-economische streven voortvloeien.

Een ander samengaan vindt plaats in de politieke partij. Daaraan werken katholieke boeren, katholieke arbeiders en werkgevers, ambtenaren en middenstanders, kortom katholieken uit elke maatschappelijke schakering mede, niet als boer of arbeider of ambtenaar, maar als katholieke Nederlandse staatsburgers, die invloed uitoefenen op de politiek, dit is de bevordering van het welzijn van allen. Hier staan dus niet de belangen der groepen voorop, hier gaat het primair om het algemeen belang, het volksbelang, in het licht waarvan de belangen der

groeperingen dienen te worden behartigd. Uit de aard der zaak zullen personele unies veelvuldig voorkomen; personen, die in het sociale organisatieleven een rol spelen, een functie vervullen, zullen ook verantwoordelijkheid dragen op posten in de organisatie der KVP of als volksvertegenwoordiger in (Gemeenteraad, Provinciale Staten of Staten Generaal. Hun positie is daar echter een gans andere, hun verantwoordelijkheid een veel bredere dan in het sociale verband. Een zo goed mogelijke samenwerking tussen de KVP en de maatschappelijke organisaties is zeer gewenst, zo niet noodzakelijk; een deelnemen aan de politieke activiteit van personen uit alle geledingen is onmisbaar, maar de politieke organisatie mag nimmer worden tot de optelsom of federatie der standen of der sociale organisaties.

Een zuiver begrip van de waarde en de betekenis van de sociale organisaties en van die der politieke organisatie is voor een zo sterk mogelijke eenheid der katholieken op politiek gebied van bijzonder belang; het zal de samenwerking der katholieken in het sociale en politieke vlak versterken; het zal in de samenwerking zowel op het sociaal-economische als op het politieke vlak met andersdenkenden de positie der katholieken verstevigen. Het zal de mogelijkheid vergroten voor de vestiging ener christelijke orde in ons land, zoals door de internationale samenwerking der christenen — eveneens zowel op sociaal-economisch als op politiek gebied — het ideaal van een toekomstig christelijk Europa het dichtst benaderd zal kunnen worden.

Uit de aard der zaak zal de samenwerking en het contact der katholieke partij met het georganiseerde katholieke maatschappelijke leven zich niet moeten beperken — en het heeft zich daartoe ook niet beperkt — tot de sociaal-economische sector. Overleg en contact met de katholieke organisaties op velerlei terrein, zoals dat van de volksgezondheid, dat van onderwijs en cultuur, van volkswoningbouw en andere, zijn evenzeer gewenst. Immers op deze wijze verkrijgt de Partij een breed en diep inzicht in de verlangens van het katholieke volksdeel op onderscheidene maatschappelijke gebieden, voor zover deze in de politiek uitmonden; op deze wijze kan de Partij bij de samenstelling van haar programs en de Fractie bij haar beleid — voorgelicht uit het maatschappelijk leven — haar taak als representante van het katholieke volksdeel het best vervullen. Zoals de Partij ook bijzonder gebaat is bij het ontwerpen van haar programs door Commissies, waarin vertrouwensmensen van alle geledingen hebben plaats genomen en waarin men — op dezelfde beginselen gebaseerd — in vertrouwensvol beraad tot een algemeen aanvaarde ontwerptekst komt, zoals de historie overduidelijk heeft bewezen.

Contact, overleg en samengaan van de Partij, niet alleen in eigen kring en eigen organisatie, maar nadrukkelijk ook daar
buiten met het rijk geschakeerde katholieke organisatieleven — met even nadrukkelijke onderlinge erkenning van de betekenis en de positie der gesprekpartners — is derhalve een machtig middel ter versterking der eendracht, ter versterking ook van de kracht van ons program en ons beleid.

Ons politiek program en ons politiek beleid. Dit zij nog eens afzonderlijk gezegd en dus herhaald met het oog op het optreden van de Voorzitter der PvdA-fractie bij de jongste algemene beschouwingen in de Tweede Kamer. Mr Burger wees in zijn rede op het gevaar, dat z.i. voor de democratie gelegen is in een methode van politieke machtsvorming op niet-politieke grondslag, daarbij met name doelende op de Katholieke Volkspartij. Er bestaat mijnerzijds geen enkele twijfel aan Mr Burgers bedoelingen t.o.v. de democratie, dit zij hier openlijk verklaard. Hij vreesde echter, dat Prof. Gielen wel zou vragen waarmee hij zich bemoeide. Maar die vraag gaat zijns inziens niet op. Het is zeer zeker aan Prof. Gielen toevertrouwd, als hij daarop prijsstelt, om Mr Burger van antwoord te dienen. Ik moge hier echter slechts verklaren, dat Prof. Gielen gelijk zou hebben, indien hij zeide: „Waar bemoeit gij U mee? En juist omwille der democratie, waarvoor Mr Burger terecht en zo nadrukkelijk opkomt, zou Prof. Gielen zo moeten spreken. Immers de democratie biedt de burgers de vrijheid zich in politieke partijen te verenigen, op de grondslag, die zij zelve verkiezen. Deze grondslag zal bij de verschillende partijen verschillend zijn en geen der bonafide partijorganisaties heeft het recht een der andere haar grondslag te verwijten.

Maar wat is die niet-politieke grondslag der KVP? Hij wordt gevormd door de zedelijke normen, gelegen in de natuurlijke orde en in de Goddelijke Openbaring, gelijk deze door het Kerkelijk Leergezag worden verklaard. Een grondslag, die door elke katholiek wordt aanvaard bij de bevordering van het algemeen welzijn, hetgeen het doel ener politieke organisatie behoort te zijn en daarom ook het doel der KVP is. Op deze grondslag is het Algemeen Staatkundig Program der KVP gebouwd, dat op zijn beurt weer de basis vormt van het werkprogram der Partij. Beide programs worden in het hoogste orgaan der Partij, na onderzoek in de lagere organen, op democratische wijze vastgesteld. Alvorens nu nader in te gaan op de kwesties, die Mr Burger stelt, met name de vraag of de KVP recht wil laten gelden op de stemmen der katholieken ook zonder vertrouwen in haar program en zelfs op de vraag — hoe kan zij gesteld worden? — of de KVP een kerkelijke partij is, een politiek apparaat, voor welks doen en laten de Katholieke Kerk verantwoordelijk is, dan wel een politieke partij, in handen van daartoe grondwettelijk gerechtigde Nederlandse Staatsburgers, heeft het zin enige algemene opmerkingen te maken betreffende de christen en de politiek en de christelijke politieke partij.
waarin overigens een belangrijk deel van het antwoord op Mr Burger's vragen reeds opgesloten zal liggen. Overigens wil ik aannemen, dat Mr Burger geen gevaar voor de democratie ziet in de strijd voor onze eigen principiële politieke desiderata en voor de bevordering van een christelijke maatschappij, al zal hij niet onderschrijven, dat deze de beste waarborg is voor de democratie.

Als staatsburger zal iedere christen er naar moeten streven, dat de Staat het natuurrecht als een grondslag erkent, waarvoor alleen het christendom met recht de Staat tot leidsman dienen kan. De plaats die de Staat inneemt en de taak, die hij te vervullen heeft, ziet de christen van uit de Goddelijke Openbaring in het licht van de eenheid van natuur en bovennatuur en in het einddoel van de mens en de geboden hem met betrekking tot dit einddoel gegeven. De Staat dient de mens en de gemeenschap te zien, zoals zij zijn, d.w.z. zoals het christendom hen onderkent. Daarom kan de Staat — overigens een natuurlijke gemeenschap — niet gescheiden worden van datgene wat de bovennatuur aangaat; juist met het oog op zijn doel, zijn taak en zijn bevoegdheden. Als de Staat, zoals de christen dit verlangt, zich richt naar de christelijke geboden en zich dus stelt op christelijke grondslag, blijft hij wel een natuurlijke gemeenschap, maar onderscheidt hij zich toch zeer sterk van de moderne geseculariseerde staat.

De christen zal dus een christelijke politiek voorstaan, een politiek die zich laat leiden door christelijke doeleinden en die gebouwd is op christelijke grondslagen.

In onze tijd en omstandigheden achten wij nu de democratie als de meest geëigende, als de beste staatvorm. Een vorm, waarin de politieke wil van het volk het bestuur bepaalt en die tenslotte berust op de eerbied voor de menselijke persoon. Vandaar de vrijheid der burgers, der organen en organisaties, zowel religieus als maatschappelijk en politiek. De burgers in een democratische staat zijn vrije burgers, zij hebben recht mee te beslissen en hebben anderzijds de plicht tot gehoorzamen. De regering in een democratische staat dient er steeds op bedacht te zijn, dat zij haar taak vervult ten behoeve van heel het volk in al zijn verscheidenheid van stand en wereldbeschouwing. Dit gehele volk dient vertegenwoordigd te zijn in de volksvertegenwoordiging, waarin de politieke overtuigingen weerspiegeld worden door volksvertegenwoordigers, gekozen op de lijsten der verschillende politieke partijen, die — zoals ik reeds eerder opmerkte — pas deze naam verdienen als zij het algemene welzijn (op grond van haar beginselen en haar op die beginselen gebouwde programs) en niet een groepsbelang nastreven. Vandaar wat de katholieken in Nederland betreft ook de vroegere naam „Staatspartij'', die de doelstelling staats-politiek tegenover partij-politiek demonstreerde en de huidige naam
volkspartij", waarin het streven naar het welzijn voor heel het volk belichaamd is.

Zeer vele politieke partijen hebben een bepaalde wereldbeschouwing tot grondslag. Uiteraard behoren de vragen op het gebied der wereldbeschouwing niet tot de taak der politieke partijen, zij behoren thuis bij de kerken en bij het persoonlijk geweten. Maar de politiek en dus ook de politieke partijen kunnen zich niet losmaken van de wereldbeschouwing, omdat zeer vele politiek beslissingen tenslotte berusten op wereldbeschouwelijke grondslagen. Uit de aard der zaak is de band tussen een politiek besluit en de wereldbeschouwing verschillend naar gelang van de aard van het politieke vraagstuk, waarover een beslissing moet vallen. In West-Europa zijn de bedoelde partijen regel; daartoe behoren zowel de christelijke als de liberale en de socialistische groeperingen.

Waar nu de werkzaamheid van dergelijke partijen regel is, kan het bestaan van een katholieke of van een inter-christelijke partij gewenst of noodzakelijk zijn. Katholieke partijen vindt men, zoals U weet, b.v. in Nederland, België, Oostenrijk, een inter-christelijke groepering treft men aan in Duitsland. Zij bestaan dus — en vanouds — in landen waar ook andere of dé andere partijen zich op een wereldbeschouwing baseren. Waar zij niet bestaan, kan dit een gevolg zijn van de geringe getalsterkte en de verspreiding der katholieken (of protestanten) of van de onmogelijkheid om zich via een eigen politieke organisatie in het parlement te doen vertegenwoordigen. Zo ligt de situatie in Engeland voor de katholieken, hun getal is betrekkelijk klein, het kiesstelsel biedt hun bovendien geen mogelijkheden. Het Engelse voorbeeld door de PvdA aan de Katholieke Nederlanders zo dikwijls voor ogen gehouden, is dus wel heel ongelukkig.

Of de christelijke partijen nu katholiek of inter-christelijk zijn hangt af van de historie en de ontwikkeling en de huidige verhoudingen in het betrokken land. Zoals in deze tijd op grond van historie en bestaande verhoudingen in Nederland naast liberale en socialistische groeperingen een katholieke partij staat en een tweetal protestants-christelijke partijen, zo bezit Duitsland zijn grote inter-christelijke partij, de CDU. Om motieven van deze aard bevordert de KVP de inter-christelijke samenwerking in Europa, lettend derhalve op de bestaande verhoudingen in de Europese politiek en op de waarde onder die omstandigheden van een „christelijke" politiek, waarbij enerzijds de verschillen tussen katholieke en protestantse christenen niet worden genegeerd, anderzijds de nadruk wordt gelegd op de vele punten van wezenlijke overeenstemming met het oog op de bevordering van een toekomstig christelijk Europa.

Zoals de Staat, die een christelijk beleid voert, die een christelijke Staat genoemd kan worden, een natuurlijke gemeenschap
blijft, zo heeft en behoudt de katholieke partij een taak op natuurlijk terrein. En dat is niet het terrein der Kerk. Een katholieke partij heeft dus geen godsdienstig of kerkelijk, maar uit haar aard een politiek karakter. Zij laat zich leiden door haar beginselen, zoals ook de KVP duidelijk demonstreert, maar zij handelt noch in opdracht, noch op aanwijzing van de Kerk, doch volgens eigen politiek inzicht en geheel op eigen verantwoordelijkheid. En wanneer zij aldus handelt, geschiedt dit op grond van een zakelijk politiek inzicht, dat gebaseerd is en moet zijn op politieke ervaring en kennis der staatkundige verhoudingen in het land. Op deze wijze verricht de Nederlandse Katholieke Partij haar arbeid, zoals andere katholieke partijen dit elders eveneens doen.

Door deze beschouwing. Dames en Heren, is, zoals ik reeds aangaf, enerzijds ten dele geantwoord op de vragen, die de fractievoorzitter van de Partij van de Arbeid gesteld heeft; anderzijds is daarmee — juist met het oog op het karakter van dit Congres — in een algemeen en kort overzicht nog eens datgene betoogd, wat U ter bevestiging en anderen ter voorlichting kan dienen. Bepaalde feitén en waarheden verdienen nu eenmaal wegens hun grote en principiële betekenis meer dan eens gesteld te worden.

En als de heer Burger en de Partij van de Arbeid willen weten — met enige goede wil hadden zij dit allang kunnen weten — in welke mate een politiek program grondslag is, waarop de KVP aan haar kiezers vertrouwen vraagt, dan wel of de KVP ook zonder vertrouwen recht meent te hebben op de stemmen der katholieken, dan zou ik hem — min of meer in herhaling tredend — als volgt willen antwoorden:

Zoals een socialistische of liberale partij haar grondslag heeft, zo heeft de katholieke partij die uit haar wezen ook. En deze grondslag is voor iedere katholiek onwankelbaar, omdat hij de zedenwetten en de openbaring door de Kerk onfeilbaar verklaard weet; vandaar dat haar grondslag alle anderen terzijde stelt. Hier geniet dus de katholieke partij een zo groot vertrouwen, als geen andere partij verwerven kan. Op haar beginselen heeft de Partij een program gebouwd, in overleg met vertrouwensfiguren uit heel het katholieke volksdeel, in zijn rijke maatschappelijke en regionale verscheidenheid. Het gevraagde vertrouwen in dit program is dus geenszins misplaatst. En op het gevaar af toch misverstaan te zullen worden in PvdA-kring, wil ik hier bovendien stellen, dat het alleen reeds omwille van grote geestelijke belangen in dit wat wereldbeschouwing betreft verdeelde land noodzakelijk kan zijn, dat — afgezien van bepaalde politieke punten van het program, waarover meningsverschil kan bestaan of bestaat, zoals dit in elke politieke partij voorkomt — elke katholiek de katholieke partij steunt. In dit vlak en
uitsluitend in dit vlak ligt dan ook het woord, dat door het Episcopaat — als geestelijke leiding der Nederlandse katholieken — enige malen is gesproken.

In de eerste jaren na de oorlog vooral is de term „program- partij'^ in zwang gekomen. Een term, die wel heel gemakkelijk tot misverstand kan leiden, o.a. tot dit misverstand als zou een verantwoord program ook zonder beginselen tot stand gebracht kunnen worden. Elke politiek partij dient haar program te hebben; ze zou anders haar taak niet kunnen vervullen. In die zin is natuurlijk ook de KVP program-partij, maar daarnaast en daarboven is zij beginselpartij en daardoor wordt haar karakter wezenlijk bepaald. In haar beginselen ligt haar grote kracht, ligt haar verbondenheid met het katholieke volk door de tijden heen. Haar program is van een innerlijke redelijkheid, waarom het grotere bekendheid in brede lagen van ons volksdeel verdient. Deze grotere bekendheid, die gepaard zal gaan met dieper politiek inzicht onder de katholieke Nederlanders, zal de kracht der Partij ongetwijfeld versterken. Politieke vorming en voorlichting is daarom een der wezenlijke taken der Partij en deze is. Goddank, groeiend. Daarvan getuigt de werkzaamheid van ons Vormingsinstituut, de zo gunstige ontwikkeling onzer werkgroepen, de oprichting en uitbouw van onze moderne propagandaclubs: de Stoottroepen. Daarvan getuigt de uitgave van ons wekelijks Persoverzicht, van de Gemeenteraad, van het Staatkundig Maandschrift en van De Opmars. Daarvan zijn tenslotte getuigen de werkzaamheid der Jongerenorganisatie in de KVP en de belangrijke subsidiëring van het Centrum voor Staatkundige Vorming. De KVP zal steeds haar beginselen blijven demonstreren, anderzijds zal zij door onderlinge meningsvorming en meningsuiting, door haar contact met pers en radio, door haar voorlichting in toenemende mate dienen te bevorderen, dat het getal der bewuste katholieke staatsburgers voortdurend groeit. Dat is haar taak als politieke partij en het katholieke volksdeel zal er voor moeten zorgdragen, dat die taak op efficiënte en moderne wijze vervuld kan worden. Want helaas zijn haar middelen tot op de dag van vandaag te beperkt. Wat men met recht van de KVP verwacht, is slechts realiseerbaar als ook de financiële mogelijkheid aanwezig is. En hier is thans nog een manco, dat voortdurend grote zorgen geeft. Zorgen, die de taak der Partij met name omwille van christendom en democratie in feite onnodig verzwaren.

De samenkoppeling van democratie en christendom is zeker geen toevallige. Ik moge U met het oog hierop in herinnering brengen het rapport van het Nederlands Gesprekcentrum in 1948 opgesteld, dat de instemming verwierf van katholieken. Protestanten en Humanisten. Daarin werd omtrent de democratie gesteld: „Democratie is het beginsel, dat — bij erkenning
van de waarde van de gemeenschap — de mens als enkeling en in gemeenschap eigen leven te leven en eigen verantwoordelijkheid te dragen heeft. Als indirect gevolg daarvan kan een gemeenschap slechts dan democratisch genoemd worden, wanneer haar vormen en instellingen een geregelde en bepalende invloed van het rechtsbesef der rechtsgenoten op rechtsvorming en bestuursbeleid verzekeren en een rechtsvorming en beleid tegen het rechtsbesef van de meerderheid in onmogelijk maken. Gevolg daarvan is weer, dat de vrijheden en initiatieven van minderheden en enkelingen niet meer worden beperkt dan de rechtsorde nodig maakt.

De typering van een democratische gemeenschap, ten dele een direct en ten dele een indirect gevolg van de omschrijving der democratie, zoals ik deze citeerde, is voor de christen, voor de katholiek geheel aanvaardbaar, zoals dit eveneens het geval is met de consequenties, die daaruit voor het bestuursstelsel en bestuursbeleid volgen.

De toepassing van het democratische beginsel eist n.l. verdraagzaamheid. De katholiek is ervan overtuigd de waarheid te bezitten en toch is hij uit beginsel verdraagzaam. Op de eerste plaatst uit respect voor deze waarheid, die niemand mag worden opgedrongen. Maar ook uit eerbied voor de menselijke persoon, die de Westerse wereld geleerd heeft van de H. Kerk. De mens heeft het recht zijn eigen overtuiging te kiezen en in het sociale en politieke leven overeenkomstig die overtuiging te handelen. Tenslotte is de katholiek verplicht verdraagzaam te zijn als gevolg van het op één na voornaamste gebod: de liefde tot de naaste. Dit gebod éist verdraagzaamheid en is er tevens de meest hechte fundering van.

Deze principiële aspecten der verdraagzaamheid, eigen aan de democratie, maken de samenkoppeling van christendom en democratie tot een bewuste binding. Handhaving en versterking der democratie is daarom niet in het minst een taak van de christen en van de katholiek in het bijzonder. En daar waar de democratische vrijheid wordt aangerand of ondermijnd, is het plicht van de christen om te spreken en om te getuigen voor de waarde van de democratie, voor de vrijheid van godsdienst en godsdienst-uitoefening, voor een christelijk bestel. In de jaren der bezetting waren het de leiders der christenen in Nederland, en met name de Nederlandse Bisschoppen, die hun stem verhieven tegen het Nazisme, dat de vrijheid schond, dat de menselijke waardigheid onteerde, dat zich tegen de Kerk keerde. In de latere jaren, toen het Ijzeren Gordijn werd neergelaten tussen Westen en Oosten, toen schoksgewijze de knechting der menselijke vrijheden ons trof tot de dag van vandaag toe, is door de christenheid, is door het democratische Westen bij herhaling op felle wijze getuigd tegen het bruut negeren der democratische rechten en vrijheden. Voor de democraat is de
rechteloosheid der slachtoffers van het communistische autoritaire regiem een gruwel. Voor de christen-democraat is de onderdrukking en vervolging van het christendom, van de christenen en hun geestelijke leiders een nog dieper wondende reeks van gebeurtenissen. Het christenvolk leeft mee met zijn geslagen broeders en zusters in het Oosten, het spant zich door zijn getuigenis in om de kracht van dit deel der strijdende Kerk te versterken, maar de voortdurende onderdrukking nu al zovele jaren lang in zo talrijke landen kan de geest van gebed en getuigen en tot hulpverlening verzwakken. Tot de wereld wéér opgeschrikt wordt door nieuwe ten hemel schreiende feiten. Dan laait de verontwaardiging opnieuw op, dan keert de christen ook opnieuw in zichzelven. Dit is helaas reeds herhaalde malen geschied.

Onvergetelijk is de spontane reactie van heel het Westelijk christendom, toen de communistische dictatuur haar schendende hand sloeg aan Kardinaal Stepinac. Mindszenty was de tweede Kerkvorst, die het slachtoffer werd der zo geheten volksdemocratie. En nu heeft Kardinaal Wyszinski een zelfde lot getroffen. Opnieuw schrikt het Westen op, opnieuw klinkt felle verontwaardiging, opnieuw stijgt het gebed omhoog der Westerse christenen, tesamen met dat der onderdrukte gelovigen in het Oosten.

Zonder enige twijfel verklaar ik namens U allen: Wij christendemocraten, wij protesteren en protesteren met alle klem tegen de onderdrukking der democratische vrijheden achter het IJzeren Gordijn; wij christenen, wij protesteren zo mogelijk met nog groter nadruk en met de diepste verontwaardiging tegen de vervolging der christelijke kerk, der christenen en der kerkelijke leiders. Wij protesteren tegen het grove onrecht aan Kardinaal Stepinac, aan Kardinaal Mindszenty en laatstelijk aan Kardinaal Wyszinski aangedaan.

Wij verklaren als christen-democraten, om met de diepbe- treurde Goseling te spreken als katholieke Nederlanders, onze politieke eenheid zo veel mogelijk te zullen versterken ter versteviging ener christelijke democratie; als katholieken willen wij ons verenigen in de geest en in het gebed met alle onderdrukte christenen in het Oosten.